

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра історії

Кваліфікаційна робота

Освітній ступінь – бакалавр

На тему: «Тематика російських жіночих журналів XIX ст.»

Виконала: студентка 4-го року навчання
Спеціальності: 032 «Історія та археологія»
Освітньої програми: «Історія та археологія»
Голяк Діана Степанівна

Науковий керівник: Диса К.Л.,
кандидат історичних наук, доцент

Рецензент: Мартинюк О.В.,
кандидат історичних наук, старший викладач

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____
«_____» _____ 2021 р.

Київ -2021

**Декларація
академічної доброчесності**

Студентки НаУКМА

Я, Голяк Діана Степанівна, студентка 4 року навчання факультету гуманітарних наук, спеціальності: 032 «Історія та археологія»

адреса електронної пошти: dianaholiak4@gmail.com

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Тематика російських жіночих журналів XIX ст.» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених пунктами 3.1.1 -3.1.6 Положення про академічну доброчесність здобувачів НаУКМА від 07.03.2018 року, зі змістом якого ознайомлений /ознайомлена;
- підтверджую, що надана мною електронна версія роботи є остаточною і готовою до перевірки;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності, у будь-який спосіб, у тому числі порівняння змісту роботи та формування звіту подібності за допомогою електронної системи Unicheck.
- даю згоду на архівування моєї роботи в репозитаріях та базах даних університету для порівняння цієї та майбутніх робіт.

23.05.2021

Дата
П.І.Б.студент

Підпис

Голяк Д. С.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної роботи

Тема: " Тематика російських жіночих журналів XIX ст."

Автор: студентка 4-го р.н. освітнього ступеня –бакалавр, спеціальності 032 «Історія та археологія» освітньо-наукової програми «Історія»

Науковий керівник: Диса Катерина Леонідівна

Захищена: " __ " _____ 2021 р.

Короткий зміст роботи:

Кваліфікаційна робота є комплексним дослідженням історії становлення та розвитку жіночих журналів на території Російської імперії у другій половині XIX століття. Робота присвячена висвітленню проблематики розвитку преси, що була створена саме для жіночої аудиторії та проблемам, що зачіпались на сторінках даних періодичних видань.

Для розкриття теми було залучено жіночі журнали XIX століття Російської імперії та історіографія, що була дотичною до цього дослідження. У роботі охарактеризовано джерельну та історіографічну бази. Також у даній роботі розглядався загальний контекст проблематики створення періодичних видань для жіночої аудиторії та формування «жіночого питання» на сторінках журналу. Дослідження містить аналіз жіночих журналів та те, на що у них акцентувалась увага, а саме побут, одяг, література, поради по домогосподарству.

В результаті у роботі було представлено декілька журналів для жінок, вплив цих видань на аудиторію та розвиток жіночої преси у XIX століття. Дослідження преси Російської імперії дає нам змогу проаналізувати основні засади розвитку жіночої літератури та розвиток преси, який створювався для них.

Зміст

Вступ.....	2
Розділ 1. Характеристика джерельної бази та історіографії.....	6
1.1 Історіографія.....	6
1.2 Джерельна база	11
Розділ 2.....	16
Структура та аналіз видань XIX століття.....	16
2.1 Розділи й тематика «Дамського журналу»	16
2.2 Особливості журналу «Лучи»	20
2.3 Наповнення журналів «Модный магазин» і «Модный свет»	23
Розділ 3.....	28
«Жіноче питання» в контексті періодичних видань для дам XIX століття	28
3.1 Жінки, як цільова аудиторія періодичних видань XIX століття	28
3.2 Головні аспекти «жіночого питання» у виданнях XIX століття ...	31
Висновки.....	39
Список використаних джерел та літератури	42
Додатки	Error! Bookmark not defined.

Вступ

Для Російської імперії XIX століття стало періодом важливих змін у сфері журналістики, а саме важливі зміни відбувались у жіночій пресі. Періодичні видання, що випускались впродовж усього XIX століття зазнали значних змін, як у структурі, так і наповненні журналів. З початком століття тематичні жіночі журнали були майже не актуальними, та за своїм змістом нагадували літературні видання, тому що в більшій мірі вміщували у собі літературні твори, поеми чи вірші. Проте, упродовж першої половини XIX століття жіноча періодика змінюється та вдосконалюється.

Найбільш актуальним тематичним виданням для жінок варто вважати саме журнал Петра Шалікова під назвою «Дамский журнал», він випускався починаючи з 1823-го по 1833 роки. Всі наступні видання, що виходили після журналу Шалікова були доволі схожими за наповненням та структурою. Журнали для жінок мали розважальний, просвітній та виховний характер.

Окрім цього друга половина XIX століття стала періодом формування важливих соціальних питань, що турбували жінок, а саме «жіночого питання», яке у цей період стало найбільш актуальним. Загострення «жіночого питання» полягало у тому, що для жінки, що жила у другій половині XIX століття появлялась потреба у рівності з чоловіками, освіті та саморозвитку. Тому, ця тема була найбільш актуальною для жінок, а жіноча преса, яка у середині століття стає все більш професійною та залучає велику кількість жінок до видавничої справи стала так званим провідником у винесені «жіночого питання» на загальне обговорення.

Мета дослідження полягає у тому, щоб на основі періодичних видань для жінок проаналізувати формування «жіночого питання».

З поставленої мети випливають такі **завдання**:

- Проаналізувати загальний контекст питання;

- Проаналізувати та описати структуру та зміст періодичних видань для жінок;

- Прослідкувати формування «жіночого питання» у другій половині XIX століття;

Об'єктом дослідження є жіночі журнали XIX століття.

Предметом дослідження є висвітлення «жіночого питання» на сторінках періодичних видань для жінок.

Актуальність роботи зумовлена тим, що зміни, які відбувались впродовж XIX століття у сфері журналістики, а саме у жіночій пресі та формування «жіночого питання» в Російській імперії є малодослідженими. Тому, дане питання потребує подальшого вивчення.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють все XIX століття. Нижня хронологічна межа зумовлена першим доступним журналом для жінок 1830 року, а верхня – останнім виданням 1865 року.

Методологічна база дослідження зумовлена порівняльним методом та контент-аналізом періодичних видань для жінок.

Джерелами роботи є періодичні видання для жіночої аудиторії, а саме «Дамский журнал» (1823-1833 рр.), журнал «Лучи» (1852-1860 рр.), «Модный магазин» (1862-1883 рр.) та «Модный свет» (1868-1883 рр.)

Історіографія. Для ознайомлення з жіночою періодикою та журналами XIX століття, а також формуванням «жіночим питанням» було використано праці таких дослідників, як Лариса Філіпенко, яка у своїй монографії «"Ідейні" жіночі журнали в Російській імперії початку XX століття: становлення та еволюція»,¹ розглянула періодичні видання для жінок, провела їх аналіз і також провела аналіз «жіночого питання», та його вплив на журнали для

¹ Філіпенко Л. В. Ідейні жіночі журнали в Російській імперії початку XX століття: Становлення та еволюція. Харків, 2014. 367 с.

жінок. Також, також до дослідників цієї теми варто додати Олену Коломійцеву «Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века»,² яка у своїй праці досліджує розвиток жіночої преси зазначеного періоду в Російській імперії. Митрохина у своїй статті «Российские журналы для женской аудитории в 1859-1862 годах: специфика обращения к общественной тематике»³ також приділяє увагу жіночій періодиці та розвитку жіночої журналістики XIX століття.

Стаття Л. Соколовської «Первые женские журналы для российских читательниц (конец XVIII – первая половина XIX века)»⁴ акцентує увагу на формуванні «жіночого питання» та його висвітлені на сторінках журналів для дам, також аналізує жіночі видання. Юкіна І. у своїй праці «Русский феминизм как вызов современности. Внешние факторы генезиса женского движения»⁵ приділяє увагу розвитку фемінізму та «жіночому питанню», виділяє основні засади формування цієї теми та її сприйняті у суспільства Російської імперії.

Структура дипломної роботи зумовлена її метою та поставленими дослідницькими завданнями. Робота складається з трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

У першому розділі охарактеризовано джерельну та історіографічну базу. У другому розділі здійснено аналіз періодичних видань для жінок, а саме таких журналів, як «Дамский журнал», «Лучи», «Модный магазин» і «Модный свет». Здійснено аналіз структури та змісту кожного видання та проведено порівняльний аналіз видань, визначено відмінні та спільні риси журналів. У третьому розділі – здійснено аналіз виникнення та формування «жіночого

² Коломийцева Е. Ю. Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-missiya-otechestvennyh-zhenskih-zhurnalov-xix-veka> (дата звернення: 19.10.2021).

³ Митрохина К. Российские журналы для женской аудитории в 1859-1862 годах: специфика к общественной тематике. Вестник РУДН. 2009. № 4. С. 117-123

⁴ Соколовская Л. В. Первые женские журналы для российских читательниц (конец XVIII – первая половина XIX века). Библиосфера. 2006. № 2. С. 18-22

⁵ Юкина И. И. Русский феминизм как вызов современности. Внешние факторы генезиса женского движения. Санкт- Петербург: Алетейя, 2007. 544 с.

питання», його актуальність та його висвітлення на сторінка періодичних видань для жінок.

Розділ 1. Характеристика джерельної бази та історіографії

Тема жіночих журналів є дуже перспективною, а загалом друга половина XIX століття дає нам досить велику кількість подібного матеріалу для дослідження. Хоча, не варто заперечувати той факт, що і впродовж XVIII, і на початку XIX століття виходили жіночі журнали, проте їхня кількість була значно меншою, аніж та, яка публікувалась у другій половині XIX століття.

Ті журнали, котрі були створені для жінок пройшли довгий шлях для того, щоб стати популярними, це був шлях від, буквально, кількох невеличких журналів для дам (які спочатку видавались переважно чоловіками) до створення більш солідних видань, котрі випускались протягом багатьох років. У другій половині XIX століття, вони починають виходити у досить великій кількості, і мабуть очевидно, що їхньою цільовою аудиторією були саме жінки середнього й високого достатку. Журнали набирають популярність досить стрімко, і жінки з зацікавленням читають ці видання, їх починають вдосконалювати та використовувати різні прийоми у написанні для зацікавлення все більшої аудиторії.

Жіночі журнали є цінним джерелом, яке варто використовувати не лише для аналізу в контексті розвитку жіночої преси чи розвитку журналістики на території Російської імперії, але вони також є важливими для аналізу жіночого статусу, як в соціальному, так і в сімейному аспектах в зазначений період.⁶ Тому, на даному етапі, ми постараємось розглянути жіночі видання в контексті розвитку жіночого питання.

1.1 Історіографія

В теперішній час є досить велика кількість науковців, котрі досліджують жіночі журнали як XVIII, так і XIX століття. На дану тематику виходить доволі багато літератури, за допомогою якої з легкістю можна прослідкувати

⁶ Філіпенко Л. В. Ідейні жіночі журнали в Російській імперії початку XX століття: Становлення та еволюція. Харків, 2014. С. 4

тенденцію розвитку створення періодичних видань для жіночої аудиторії. До таких науковців можна віднести Ларису Філіпенко з її монографією «"Ідейні" жіночі журнали в Російській імперії початку ХХ століття: становлення та еволюція»,⁷ дану працю авторка присвятила дослідженню змісту та структури журналів для жінок.

Варто зазначити, що під «ідейними», авторка виділяє ті, що були надруковані для того, щоб показати становище жінки в Російській імперії.⁸ З таких видань, вона виділяє «Союз женщин» та «Женский вестник», і саме такі журнали допомагали прослідкувати «процес формування феміністичної ідеології..., з'ясувати ідейну основу жіночого руху в Росії»,⁹ Тут, також варто додати, що авторка приділяє увагу ролі жінки в контексті створених ними видань.

Також авторкою була написана стаття на схожу тему: «Російські жіночі журнали початку ХХ століття: розмаїття типів та напрямів», хоч у назві роботи і вказано ХХ століття, проте більша її частина присвячена розвитку жіночих журналів від початку їх створення. На початку своєї статті, авторка зазначає про створення першого жіночого журналу, котрий був виданий чоловіком, а саме М. Новіковим, який у 1779 році почав видання «Модного ежемесячного издания, или Библиотеки для дамского туалета».¹⁰

Даний журнал Новіков вирішив випускати оскільки на той час у Російській імперії жіноча читацька аудиторія, для якої, власне і був створений цей журнал, була вже сформована.¹¹

⁷ Філіпенко Л. В. Ідейні жіночі журнали в Російській імперії початку ХХ століття: Становлення та еволюція. Харків, 2014. С. 4

⁸ Там само.

⁹ Там само.

¹⁰ Філіпенко Л. В. Російські жіночі журнали початку ХХ століття: розмаїття типів та напрямів. Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : збірник наукових праць. Вип. 14. Харків, 2011. С. 308

¹¹ Там само.

Що також було цікавим, у журналі Новікова, так це те, що він використовував у назві журналу термін «мода». Хоча він і вважав, що, як вже згадувалось раніше, з'явилась не просто жіноча аудиторія, яка була зацікавлена в таких виданнях, але й дами, котрі цікавились модним одягом, все ж цей термін він вживав не для того, щоб зацікавити читачів до вивчення модної сфери, тут радше був присутній елемент висміювання з боку автора.¹²

Проте, якщо звернутись до праці Крістіана Руана «Новое платье империи», який дає визначення терміну «мода», а саме «мода – це мистецтво підносити зовнішній вигляд; кращий спосіб представити новий стиль – побачити його на живих людях».¹³ Тому, термін, який використав Новіков у журналі не був зовсім доречним, оскільки згадок про моду у ньому не було.

Інша авторка, яка теж у своїй праці згадувала даний журнал О. Коломійцева у своїй праці вказувала на те, що «автор засуджував надмірне поклоніння одягу».¹⁴ Думаю, саме тому, як зазначала Філіпенко, перший журнал не набрав популярності, тому що його читала зовсім не значна кількість аудиторії жіночої статі, тому вже через рік після випуску, цей журнал перестали видавати.¹⁵

Варто виділити й те, що перші жіночі журнали були створені чоловіками, і згаданий раніше журнал не є винятком, у своїй статті Лариса Філіпенко, вказувала, що більшість видань мали «універсальний характер – у них публікувались літературні твори, рекомендації з виховання дітей,

¹² Коломійцева Е. Ю. Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-missiya-otechestvennyh-zhenskih-zhurnalov-xix-veka> (дата звернення: 19.10.2021).

¹³ Руан К. Новое платье империи: история российской модной индустрии. Модная пресса в царской России. Москва, 2011. С. 129.

¹⁴ Коломійцева Е. Ю. Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-missiya-otechestvennyh-zhenskih-zhurnalov-xix-veka> (дата звернення: 19.10.2021).

¹⁵ Філіпенко Л. В. Російські жіночі журнали початку XX століття: розмаїття типів та напрямів. Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : збірник наукових праць. Вип. 14. Харків, 2011. С. 308

господарства та рукоділля, новинки моди тощо».¹⁶ Але, у другій половині XIX століття журнали для жінок набирають все більшої популярності, і тепер на чолі видань дедалі частіше можна було зустріти жінок, котрі самі почали контролювати видання журналів. Хоча, жінки й очолювали періодичні видання для дам, все ж зміст самих журналів змін не зазнав, у них далі продовжували писати про домогосподарство, рукоділля та літературні твори.¹⁷

Для проведення якісного аналізу жіночих журналів у другій половині XIX століття, варто звернути увагу на науковців, які досліджували жіночу пресу зазначеного періоду на території Російської імперії. Тут, знову ж таки варто звернутись до статті Олени Коломійцевої «Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века».

Власне, мова йде про розвиток ЗМІ в той час, авторка виділяє окремі категорії жіночої аудиторії на які опиралось видавництво жіночих журналів, а саме Коломійцева виділяє: актуальні жіночі професії (медсестри, секретарки), грошове забезпечення (середній, високий достаток), сімейна роль (дружина, матір), духовні інтереси (релігія, освіта).¹⁸

Орієнтуючись на згадану аудиторію, видавництво журналів розробляли випуски на задані тематики, для того, щоб якомога якісніше зацікавити аудиторію підписуватись на їх видання і читати видані ними випуски журналів.

К. Мітрохіна у своїй статті «Российские журналы для женской аудитории в 1859-1862 годах: специфика обращения к общественной тематике»¹⁹ також

¹⁶ Філіпенко Л. В. Російські жіночі журнали початку XX століття: розмаїття типів та напрямів. Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : збірник наукових праць. Вип. 14. Харків, 2011. С. 308

¹⁷ Там само.

¹⁸ Коломійцева Е. Ю. Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-missiya-otechestvennyh-zhenskih-zhurnalov-xix-veka> (дата звернення: 19.10.2021).

¹⁹ Митрохина К. Российские журналы для женской аудитории в 1859-1862 годах: специфика к общественной тематике. Вестник РУДН. 2009. № 4. С. 117-123

звернула увагу на розвиток жіночої преси у згаданий період. Власне, в даній праці авторка наголошує, що починаючи з 1855 року (коли на престол зійшов Олександр Другий), для преси в Російській імперії почався новий період.²⁰ Тут мова йде про спрощення цензури для видань того часу, однак, як зазначає авторка, від часу спрощення цензури, продовж всього року (а саме 1855-1856 роки) саме жіноча преса не наважувалась на випуски нових видань.²¹ Видавництво журналів спочатку ніяк не відреагувало на можливості, які їм було надано, і протягом року не випускало нових жіночих журналів.

Однак, ситуація різко змінюється впродовж наступних декількох років, а саме за період з 1857 по 1861 роки, як зазначає авторка, в світ виходить дев'ять нових жіночих журналів.²² Що цікаво, вони були присвячені не лише темі моди, на сторінках тогочасних жіночих видань можна було зустріти інформацію на теми мистецтва, культури і навіть на загально-політичні тематики. Саме така різносторонність жіночих видань дала поштовх до створення все якісніших журналів, які зацікавили значну кількість жіночої аудиторії і охоплювали всі традиційні аспекти жіночих інтересів.²³

Мітрохіна також приділила увагу жіночому питанню, як вона пише у своїй праці: «велике значення для еволюції жіночої преси мала актуальна дискусія спільноти по "жіночому питанню"». ²⁴ Мова тут також йде про різні відрізки часу, і якщо ще у XVIII – початку XIX століття йшлося лишень про право залучення жінок до культурної сфери і до надання їм доступу до літературних творів, то вже у другій половині XIX століття поставало питання про надання жінці права на освіту, себто можливість реалізації себе в соціальному просторі.²⁵

²⁰ *Митрохіна К.* Российские журналы для женской аудитории в 1859-1862 годах: специфика к общественной тематике. Вестник РУДН. 2009. № 4. С. 117.

²¹ *Там само.*

²² *Там само.*

²³ *Там само.* С. 118.

²⁴ *Там само.*

²⁵ *Там само.*

Окрім вже згаданих праць на теми жіночих журналів, жіночої преси та її розвитку, відомо ще багато інших робіт у заданій сфері. Власне, варто згадати також працю В. Смеюхи «Трансформация функциональных особенностей женских журналов в историческом контексте», де авторка також описує ступені розвитку журналів впродовж декількох століть. Також вона проводить історико-типологічний аналіз цих журналів для жінок, звертається до історії розвитку ЗМІ в Російській імперії, що також є не мало важливим у формуванні жіночих видань.²⁶

Схожу працю опублікувала і Л. Соколовська «Первые женские журналы для российских читательниц (конец XVIII – первая половина XIX века)».²⁷ У своїй статті, авторка також аналізує різні видання для жіночої аудиторії, і що цікаво у її праці, так це те, що вона виділяє вплив європейського сентименталізму. І тут, Соколовська зазначає, що «призначення жінки – добра дружина та ніжна мати»,²⁸ і тому, щоб відповідати цим уявленням спільноти про роль жінки в сім'ї, їм необхідно було стати читачками.²⁹

Отже, після прочитання цих праць, можна сказати, що вони подають непогану контекстуальну інформацію для подальшого вивчення жіночих журналів в Російській імперії. Водночас, вони є досить одноманітними як за характером написання, так і за змістом. Майже кожна авторка у своїй роботі виділяє однакові проблеми в розвитку жіночої періодики в зазначений період, і більшість звертає увагу на одні й ті ж видання другої половини XIX століття.

1.2 Джерельна база

Для проведення якісного аналізу по жіночим журналам в другій половині XIX століття, які були видані у Російській імперії, до уваги варто брати не

²⁶ Смеюха В. В. Трансформация функциональных особенностей женских журналов в историческом контексте. Вестник. 2011. № 1. С. 53.

²⁷ Соколовская Л. В. Первые женские журналы для российских читательниц (конец XVIII – первая половина XIX века). Библиосфера. 2006. № 2. С. 18

²⁸ Там само.

²⁹ Там само.

лише історіографію, але й обов'язково варто звертатись до самих джерел, а саме до журналів, що були видані у той час.

Так, нам відома досить велика кількість таких видань. Як на мене, вони в той час були досить актуальними та популярними серед жіночої аудиторії, оскільки виходили впродовж декількох років, що на той час вже було показником якості. І до таких журналів, найчастіше, звертались дослідники про яких було згадано вже раніше. Так, можна виділити декілька таких видань, а саме «Дамский журнал» 1823-1833 років, «Лучи» 1852-1860 років, «Модный магазин» 1862-1883 років та «Модный свет» котрий виходив з 1868 по 1883 роки.

«Дамский журнал», який виходив впродовж десяти років починаючи з 1823-го, хоч випадає за рамки заданої теми, все ж є важливим для розуміння контексту дальшого розвитку жіночої преси, оскільки це було якісне і впливове видання, на яке могли орієнтуватись видавці пізніших журналів.

Журнал почав виходити у 1823 році під редакторством Петра Шалікова, впродовж декількох років, а саме до 1829 року журнал випускався кожних два тижні, але вже з кінця 1829 по 1833 роки його видавали уже кожного тижня.³⁰ У цьому виданні Шаліков приділяв значну увагу літературним творам, так на сторінках журналу були розміщені вірші, прозові твори та байки російських поетів.

На сторінках жіночого видання можна було зустріти твори таких російських поетів, як Олександра Пушкін та Петра В'яземського.³¹ В «Дамском журнале» видавець також розміщував переклади творів французьких письменниць, тому дами могли часто зустріти на сторінках журналу літературні романи та прозу Ренневіль, Стефани Жанліс та інших.³²

Власне, окрім літературних творів «Дамский журнал» мав окремий розділ, під назвою «критика», там розміщувались відрізки рецензій на нові книги,

³⁰ Філіпенко Л. В. Ідейні жіночі журнали в Російській імперії початку ХХ століття: Становлення та еволюція. Харків, 2014. С. 34.

³¹ Там само.

³² Там само.

рецензії на інші журнали, і мабуть, найголовніше, на сторінках цього видання підіймалось питання про роль жінки у суспільстві.³³ Саме тому цей журнал був настільки популярним серед жіночої аудиторії, і варто зазначити, що «Дамский журнал» Шалікова, вважали першим російським журналом для жінок.³⁴

Також, важливим для розвитку жіночого видавництва був журнал під назвою «Лучи», який виходив впродовж 6 років (1852-1860 рр.). Даний журнал призначений для світської спільноти, головним завданням якого було «по-перше, розважати і приносити задоволення, по-друге, нести просвітлення і збагачувати знаннями, по-третє, виховувати моральні підвалини».³⁵

В даному журналі також були присутні літературні твори та розділи про рукоділля, але окрім цього, на сторінках журналу можна було зустріти розділи на наукові теми, себто розповіді про виникнення хімії, чи погляди на тему створення всесвіту і т. п.. Загалом, варто виділити те, що журнал видавався для того, щоб жінки читали якісну літературу і всебічно розвивались, саме тому в ньому були присутні і літературні твори, і розділи про рукоділля, і публікації на релігійні теми.

Переважна більшість жіночих журналів, які видавали впродовж другої половини XIX століття за змістом були надзвичайно схожими, і журнал «Модный магазин» 1862-1883 років та «Модный свет» 1868-1883 років не були винятком. Перший зі згаданих журналів також вміщав в собі поезії, вірші і тому подібне, окрім цього також тут була присутня модна тематика, що власне і зацікавлювало жіночу аудиторію.

Другий журнал – «Модный свет», не сильно відрізнявся, і за своїм змістом був схожим на «Модный магазин», і власне, не менш цікавим для аудиторії.

³³ Філіпенко Л. В. Ідейні жіночі журнали в Російській імперії початку XX століття: Становлення та еволюція. Харків, 2014. С. 34.

³⁴ Соколовская Л. В. Первые женские журналы для российских читательниц (конец XVIII – первая половина XIX века). Библиосфера. 2006. № 2. С. 21.

³⁵ Коломийцева Е. Ю. Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-missiya-otechestvennyh-zhenskikh-zhurnalov-xix-veka> (дата звернення: 19.10.2021).

Проте, після декількох років успішного видання популярність журналу стала падати, оскільки з'явилися безкоштовні додатки до інших журналів.³⁶ І для того, щоб якось втримати цінність свого видання і розширити аудиторію читачів, власник видавничого дому Гоппе вирішив об'єднати два вищезгаданих журнали в один, який з 1883 року носив назву «Модный магазин и модный свет».³⁷

Проте, окрім журналів для вже дорослих жінок, наприкінці XIX століття виходить журнал Олександри Ішимової під назвою «Лучи», який видавали в 1830 – 1860-х роках, а з 1842-го року також почав виходити журнал «Звездочка».³⁸ Обидва журнали були створенні для маленьких дівчат, і частіше за все, там розміщувались казки, які писала сама Ішимова. В них також вміщувались статі на такі теми, як наука, рукоділля і т. д. Загалом, ці журнали були створенні для того, щоб виховувати майбутніх мам та господинь.³⁹

Отже, можна сказати, що жіночі журнали у Російській імперії в другій половині XIX століття за змістом і темами були дуже схожими. Проте, це не завадило багатьом з них стати популярними і доносити до жіночої частини населення корисну та важливу інформацію.

Завдяки виданням, які були націлені на жіночу аудиторію, самі читачки могли знайти на сторінках журналів відповіді на питання, які їх цікавили. Саме в таких журналах жінка могла прочитати цікаву поему чи слідкувати за новими тенденціями моди, чи дізнатись про щось нове в науці.

³⁶ Філіпенко Л. В. Ідейні жіночі журнали в Російській імперії початку XX століття: Становлення та еволюція. Харків, 2014. С. 44

³⁷ Там само. С. 45.

³⁸ Соколовская Л. В. Первые женские журналы для российских читательниц (конец XVIII – первая половина XIX века). Библиосфера. 2006. № 2. С. 22.

³⁹ Там само.

Видання для жінок набирали все більшої популярності і ставали сильними конкурентами для видань, які акцентували увагу на інших темах, створення журналів для жінок дали поштовх до змін в суспільстві.

Розділ 2.

Структура та аналіз видань XIX століття

Нам добре відомо, що журнали, про які ми згадували раніше, випускались як для жінок, так і для молодих дівчат. Це було зроблено для того, щоб ще в зовсім юному віці дівчата розвивались і відкривали для себе цікаві теми.

Проте, до другої половини XIX століття періодика для дам не користувалась таким попитом, оскільки до зазначено періоду ці журнали випускались в обмеженій кількості і були призначені для вузького кола жінок саме через їх неосвіченість.⁴⁰ Але, варто зазначити, що саме з другої половини XIX століття ситуація змінилась в кращий бік, і це означало що журнали почали користуватись великою популярністю в жіночому колі, що призводило до змін в суспільстві.⁴¹

Для того, щоб визначити які ж питання підіймались у періодиці для дам, варто для початку провести детальний аналіз самих журналів, щоб зрозуміти на що найчастіше акцентували увагу автори видань.

2.1 Розділи й тематика «Дамського журналу»

Саме у другій половині XIX століття почали виходити видання для жінок, котрі швидко ставали популярними і викликали цікавість. Це було пов'язано з тим, що журнали видавались жінками, котрі вже точно знали, що буде цікаво для їх читачок. Тому, можна сказати, що саме через запити аудиторії з'явилися різноманітні видання, з різною структурою та тематикою, що привертати увагу читачок.

Автори цих видань ставили перед собою завдання, видавати таку літературу, яка буде відповідати запитам читачок.⁴² Тому, для аналізу було

⁴⁰Акуленко В. І. Тематическое разнообразие «женского журнала» как отражение социокультурных процессов в России. Томск, 2014. С. 9-10.

⁴¹ Там само.

⁴² Там само.

обрано декілька видань, котрі у другій половині XIX століття користувались найбільшим попитом серед жіночої аудиторії.

Загалом, журнали для жінок вбачали в собі просвітню, розважальну і виховну діяльність. І варто зазначити й те, що на піднесення такої періодики вплинули як розвиток літератури на території Російської імперії, так і те, що друга половина XIX століття стала періодом, коли починають загострюватись соціальні питання.⁴³ Тому така література була досить повчальною та практичною для жінок того часу.

Якщо ж аналізувати кожен журнал окремо, то варто виділити саме ті, про які ми згадували раніше. Саме вони були найбільш популярними серед жіночої аудиторії впродовж багатьох років.

Перший журнал який потрапляє під наш аналіз, це журнал Петра Шалікова під назвою «Дамский журнал» 1823-1833 років видання.⁴⁴ Значна кількість авторів вказує саме на цей журнал, як найбільш популярне періодичне видання першої половини XIX століття.⁴⁵ Даний журнал виходив впродовж 1823-1833 років, спочатку випуски журналу виходили двічі на місяць, проте починаючи з 1829 року, журнал почали випускати кожного тижня.⁴⁶

«Дамський журнал» користувався великою популярністю серед жіночої аудиторії, тому зрозуміло чому після 1829 року журнал почали випускати кожного тижня. «Популярность журнала Шаликова была столь велика, что многие прозвали его первым русским женским журналом».⁴⁷

Журнал складався з двох частин, перша з них називалась «Литтература», ця частина вміщала у себе різні прозаїчні твори, вірші, різні думки.⁴⁸ Друга частина «Парижскія моды»,⁴⁹ у цьому розділі розповідається про новинки в

⁴³ Акуленко В. І. Тематическое разнообразие «женского журнала» как отражение социокультурных процессов в России. Томск, 2014. С. 9-10.

⁴⁴ Шаликов П. И. Дамский журнал / Москва. 1830 р. № 4. ч. XXIX, январь. С. 1.

⁴⁵ Соколовская Л. В. Первые женские журналы для российских читательниц (конец XVIII – первая половина XIX века). Библиосфера. 2006. № 2. С. 21.

⁴⁶ Там само.

⁴⁷ Там само.

⁴⁸ Шаликов П. И. Дамский журнал / Москва. 1830 р. № 4. ч. XXIX, январь. С. 1.

⁴⁹ Шаликов П. И. Дамский журнал / Москва. 1830 р. № 4. ч. XXIX, январь. С. 16.

моді, детально описується елементи одягу та прикрас, також впродовж усього розділу зустрічаються зображення жінок у пишному, модному вбрані.

Тепер звернемось до більш детального аналізу цього журналу, оскільки у ньому розміщено досить багато цікавої інформації, яку варто було б описати тут.

Вже з перших випусків цього журналу, він захоплює своїм змістом, наприклад у випуску №4, за січень 1830 року у розділі під назвою «Литтература»⁵⁰ ми можемо зустріти декілька прозаїчних творів, «мысли, характеры и портреты»⁵¹ (тут скоріш за все розміщені цікаві думки різних людей, які зустрічались автору).

Для кращого розуміння можна виділити декілька цікавих цитат з цього літературного блоку: «Жизнь наша похожа на картину Итальянской школы: все тени, тени и одна другой чернее; а свету так мало, что едва усмотришь его», «Я знаю людей, у которых языки всегда впереди мыслей», «Умы без нравственности есть опаснейшее для общества орудіе».⁵² Проте цікаво, що автор ніяк не вказує на авторів цих висловлювань, тому не до кінця зрозуміло кому саме вони належать.

Далі йде розділ «Стихотворения»⁵³ в якому, як вже зрозуміло з назви, розміщені невеликі за розмірами вірші, проте у випуску що ми зараз аналізуємо присутній лише один вірш під назвою «Умеренность»⁵⁴:

*Блажен, кто пышности не знает,
Но чтит, умеренность, тебя!
Жилищем скромным обладает,
И в оном Крезом чтит себя!
Его палаты не прельщают;
Он в них не хочет обитать.
Пуškai там бронзы ослепляют,
Богатства он не хочет знать.*⁵⁵

⁵⁰ Шаликов П. И. Дамский журнал / Москва. 1830 р. № 4. ч. XXIX, январь. С. 1.

⁵¹ Там само. С. 5.

⁵² Там само. С. 5-6.

⁵³ Там само. С. 8.

⁵⁴ Там само.

⁵⁵ Там само. С. 8.

Інший же випуск видання «Дамского журналу» пропонує читачкам окрім віршів також і байки, наприклад у випуску № 2, читачки можуть зустріти байку під назвою «Орел и ласточки»:

*Взгляните: Ласточки, собравшись в кучу,
Преследуют Орла, парящего за тучу.
Смотрите, как спешат они улететь от них,
Как будто бы боятся ничтожных тварей сих
Так добродетелиный, терпя людей гоненье,
Бежит от клеветы в свое уединенье.⁵⁶*

Після частини з віршами, автор звертає нашу увагу на розділ під назвою «Корреспонденція» і «Смесь».⁵⁷ Тут йдуть вставки різних листувань, наприклад «Подлинныя письма Государыни императрицы Маріи Федоровны к графу Н. П. Толстому».⁵⁸ Також тут присутні коментарі автора, де він уточнює те, звідки у нього ці листи і попереджає про те, що у наступних випусках буде їх продовження, (мабуть щоб більше зацікавити читачок до перегляду наступних випусків).

Далі йде мабуть найцікавіша частина журналу – це розділ про моду «Парижскія моды».⁵⁹ У цій частині цікаво все, ця частина розповідає нам про моду тих часів, що було актуально в одязі, різні новинки, які аксесуари варто було носити і також присутній опис тканин, що тоді були модними з вставками зображень актуального вбрання:⁶⁰

Посреди широкаго банта из бархата или из атласной ленты напереи бархатных шляпок накалывается белая широкая блонда, собранная опахалом. Срединка прижата атласным аграфом, а бока представляют мельничныя крылья. Чтобы придать твердость блондам, на это употребляемым, они подшиваются самою тонкою проволокою, идущею зигзагом.⁶¹

⁵⁶ Шаликов П. И. Дамский журнал / Москва. 1830 р. № 4. ч. XXIX, январь. С. 24.

⁵⁷ Там само. С. 9.

⁵⁸ Там само. С. 9 -10.

⁵⁹ Там само. С. 16.

⁶⁰ Див. додаток 1.

⁶¹ Там само. С. 16.

Цей розділ включав в себе також кореспонденції з Парижу про модний одяг, зображення якого також присутні у журналі.⁶²

Наступний випуск № 5 у розділі про моду, розповідає нам про актуальні новинки, оновлені назви елементів одягу і тому подібне. Так, на сторінках цього випуску, автор описує нам актуальність тих чи інших модних аксесуарів. «Маленькие чепчики с бархатной кропкой, убранные белой блондой и цветами или лентами, в большой моде» або «муфты ныне в такой моде, что даже и мужчины носят их».⁶³

Закінчується випуск описом зображення, що розміщено в кінці випуску. Тут ми можемо розглянути даму у пишному вбранні з цікавою зачіскою та модними аксесуарами.⁶⁴

*Платье из неразрезного голубого бархата, выложеное бахрамою из шенели; рукава a la Dona Maria. Они в превеликой моде, и бывают на платье атласном, поплиновом, креповом и газовом. Белые эгретты составляют головной убор.*⁶⁵

2.2 Особливості журналу «Лучи»

Далі для аналізу хотілось би виділили журнал Олександри Ішимової «Лучи», він випускався впродовж 8 років, починаючи з 1852 і до 1860 року. За тематичним змістом журнал був схожим на попередній, що ми уже аналізували, проте він також включав у себе цікаві розділи про науку, рецензії. Хоча тут також були і присутні, властиві для таких журналів теми, як література, мистецтво, виховання і тому подібне.⁶⁶

Цей журнал значно відрізняється від попереднього саме за структурою написаного, якщо в «Дамском журнале» це були короткі розповіді, то у

⁶² Коломийцева Е. Ю. Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-missiya-otechestvennyh-zhenskih-zhurnalov-xix-veka> (дата звернення: 19.10.2021).

⁶³ Шаликов П. И. Дамский журнал / Москва. 1830 р. № 4. ч. XXIX, январь. С. 80.

⁶⁴ Див. додаток 3, 4.

⁶⁵ Шаликов П. И. Дамский журнал / Москва. 1830 р. № 4. ч. XXIX, январь. С. 80.

⁶⁶ Коломийцева Е. Ю. Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-missiya-otechestvennyh-zhenskih-zhurnalov-xix-veka> (дата звернення: 19.10.2021).

«Лучах» з першого ж випуску нам зустрічаються розлогі твори, які займають по декілька сторінок, для прикладу можна відразу ж звернути увагу на перший випуск, у якому ми зустрічаємо розповідь під назвою «Волшебные замки в действительности»:⁶⁷

*Через решетчатые ворота мы выходим в коридор, который тянется на бесконечном пространстве; везде в мире это место могло бы назваться музеем, но только не здесь; пол и стены украшены памятниками древности. Мы заглядываем в одну из дверей, и взор наш ослеплен блеском красок пестрящих здесь множество расположенных анфиладою зал.*⁶⁸

Далі іде розділ під назвою «Наука», де розглядаються такі теми, як «Черты русскаго народнаго воспитанія», де мова йде про те, що «каждый народ имеет в своем характере черты, ему собственно свойственныя, составляющія основу его жизни и резко отличающія его от других народов...»⁶⁹ та «Краткая история крестовых походов», де читачам розповідається про Хрестові походи, завоювання та рицарів.⁷⁰

Що цікаво, так це те, що автор не притримується якогось одного викладу інформації. Кожен випуск журналу має свою структуру, і якщо перший випуск розпочинався з великого за змістом твору, то у другому ж випуску ми можемо зустріти декілька віршів, наукові дослідження та притчу (якої не було раніше). Для прикладу, у наступному випуску ми можемо ознайомитись з притчею про «Известие Євангельской притчи о сеятеле и семени»:

*Господь наш Иисус Христос Сам объяснил Свою притчу о сеятеле и семени. И вам, конечно, известно, что под именем сеятеля разумеется Господь и те, которые посылаются от Него посеять семя слова Его; семя значит слово Божье, а четыре рода земли, на которую падает это нетленное семя, - не что иное, как четыре рода души и сердец, принимающих Слово Божье с разными расположениями.*⁷¹

Далі, в інших випусках нам також зустрічаються молитви, яких не було раніше. Так, для прикладу у випусках за 1854 рік, ми бачимо дещо оновлену

⁶⁷ Ишимова А. О. Лучи. Санкт-Петербург, 1852 г. Т. 5. № 01. С. 1.

⁶⁸ Там само. С. 4.

⁶⁹ Там само. С. 19.

⁷⁰ Там само. С. 25.

⁷¹ Ишимова А. О. Лучи. Санкт-Петербург, 1852 г. Т. 5. № 03. С. 158.

структуру журналу. Тут ми можемо ознайомитись з молитвами, новими темами у розділі «Наука» та новинками у розділі «Смесь».

Дівчата, що читали даний журнал у розділі «Наука» могли ознайомитись з техніками малювання: «...купи себе обыкновенной белой бумаги и карандашей черных. Кроме того закажи столяру сделать для каждой из дочерей твоих по гладкой и ровной доске, на которой они должны класть бумагу во время рисования, и запасись также старыми перчатками: они будут нужны для рисовальщиц».⁷²

У нових випусках, в розділі «Смесь», ми бачимо все більше цікавих та розважальних новинок, яких ми не зустрічали раніше у інших виданнях. Тобто тут ми бачимо велике різноманіття інформації, за допомогою якої можна було легко зацікавити читачок та розважати їх. Так, на сторінках нових випусків ми бачимо певну кількість загадок та одразу ж відповіді для них, з поясненнями:

Есть одна вещь, очень знакомая вам, которая:

«Днем спит, ночью глядит, утром умирает, другой ее сменяет»

*Это свечка: днем она точно спит, а ночью глядит своим огнем; к утру исчезает, догорая, иль засыпает снова, закрывши свой огненный глаз, который уже ничего не видит в волнах солнечного света».*⁷³

Також, на сторінках випусків зустрічаємо невеличкий розділ про моду, де читачок інформують про «Галантерейные вещи».⁷⁴ «Кажется что может быть ничтожнее и бесполезнее этих пустых побрякушек, известных у нас под названием колец, серег, браслетов, фермуаров – одним словом галантерейных вещей».⁷⁵ Тут молодим читачкам розповідається про актуальність прикрас, їх потребу в носінні чи навпаки те, що не варто носити і що буде псувати стильну даму. Також описується історія створення галантерейних речей, тобто автор

⁷² Ишимова А. О. Лучи. Санкт-Петербург, 1854 р. Т. 9. № 01. С. 117.

⁷³ Там само. С. 131.

⁷⁴ Ишимова А. О. Лучи. Санкт-Петербург, 1852 р. Т. 5. № 03. С. 207.

⁷⁵ Там само. С. 208.

намагається дати корисні поради читачкам в питаннях моди, але й спонукає їх до вивчення історії моди.

«Еще до устройства обществ, когда люди жили в полудиком состоянии – прекрасный пол, т. е. просто, женщины, любили себя украшать раковинами, костями, даже обрубками дерева – это и до сих пор ведется у дикаров некоторых островов».⁷⁶

2.3 Наповнення журналів «Модный магазин» і «Модный свет»

Журнал «Модный магазин» (1862-1883 рр.) і «Модный свет» (1868-1883 рр.) варто аналізувати разом, оскільки вони були достатньо схожими за змістом та характером написання інформації у них. Тому уже після 1883 року ці два журнали припинили випускати як окремі видання та з'єднали їх в один журнал під назвою «Модный свет и модный магазин» (1883-1905 рр.).⁷⁷

На сторінках видання «Модный магазин», окрім актуальної інформації про моду, розміщували також вірші та цікаві публікації на різні теми. Так на сторінках випуску № 1, 1862 року можна побачити статтю під назвою «Женщины».⁷⁸

Успокойтесь, читатели! Высокопарное это заглавие не прикрывается никакого коварного умысла. Мне и в голову не приходит начертить портрет женщин, определить их характер вообще. Я знаю – некоторые, очень умные люди брались за невозможное: им казалось, что можно почти наверное сказать: «Женщины – то, или женщины это; ум и характер их такой-то, стремления вот какія!»⁷⁹

Варто відмітити те, що після аналізу всіх журналів про які ми говорили раніше, лише на сторінках цього видання ми можемо помітити, що висвітлюється тема рівності між чоловіком та жінкою:

«Мужчины ещё именчивее женщины, а это не считается ни во что. Как мужчины, так и женщины преисполнены недостатков и достоинств, которые развиваются или сдерживают воспитанием. И так, мужчина выше женщины,

⁷⁶ Ишимова А. О. Лучи. Санкт-Петербург, 1852 р. Т. 5. № 03. С. 207.

⁷⁷ Філіпенко Л. В. Ідейні жіночі журнали в Російській імперії початку ХХ століття: Становлення та еволюція. Харків, 2014. С. 49.

⁷⁸ Вейнберг П. И. Модный магазин / Санкт-Петербург. 1862 р. № 1. (див. додаток 5)

⁷⁹ Вейнберг П. И. Модный магазин / Санкт-Петербург. 1862 р. № 1. С. 6.

или женщина лучше мужчины? Пустой и напрасный вопрос, а в особенности – неразумный вопрос: если же он не разрешим зачем предлагать его?»⁸⁰

В наступному випуску ми можемо ознайомитись зі сценкою з світського життя під назвою «Недорозумение».⁸¹ На декількох сторінках цього випуску розміщена сценка з декількох осіб, що спілкуються між собою на різні теми, спочатку графиня зі своєю помічницею обговорюють чоловіка графині: «С каждым годом все холоднее и холоднее становится; наконец теперь это уже третий год – просто дома не бывает, а если останется, все ему скучно...»,⁸² та декілька інших сценок з графом, який проявляє симпатію до графині.

У випусках за наступний рік ми можемо детально ознайомитись з інформацією про моду, що розміщена на сторінках видання. У першому випуску, ми бачимо розділ під назвою «Моды»,⁸³ тут автор видання аналізує образ світської жінки, яка одягається зі смаком. «Возьмем за образец светскую и элегантную женщину, которая одевается со вкусом, избегает поразительных нарядов и понимает, что хорошие привычки выражаются – относительной простотой костюма».⁸⁴ Тут детально описують стильні образи жінки, якому вбранню вона надає перевагу, та що вона одягає у різних випадках.

Цей розділ про моду відрізняється він подібних розділів у інших журналах, якщо в інших журналах давали поради щодо модних нарядів і актуальності того чи іншого одягу, тоді тут на прикладах дам показують що вони самі одягали і те, якому одягу жінки надавали перевагу. А вже тоді мова йшла про актуальність того чи іншого елементу одягу. «Женщина, о которой мы говорим, надевает или черное тафтяное платье, обшитое на краю подола одной узенькой рюшкой, или какоенибудь шерстяное, поплиновое, альпага, кашемировое, фиолетового цвета».⁸⁵

⁸⁰ Вейнберг П. И. Модный магазин / Санкт-Петербург. 1862 р. № 1. С. 7.

⁸¹ Там само. С. 25.

⁸² Там само. С. 27.

⁸³ Там само. С. 10.

⁸⁴ Там само.

⁸⁵ Вейнберг П. И. Модный магазин / Санкт-Петербург. 1862 р. № 1. С. 10.

«Модный свет» акцентує увагу читачів більше на моді і на сторінках видання найчастіше можна було зустріти інформацію про модний одяг, головні убори чи аксесуари для дам. Також видання приділяло увагу не лише модним новинкам для дам, але й достатньо уваги було виділено для дитячого одягу, де ця категорія була розділена для дітей різного віку. До того ж, журнал насичений великою кількістю зображень з різними елементами одягу.⁸⁶

Це видання приділяє достатньо уваги дитячому одягу, і подібної інформації у інших журналах майже не зустрічалося. Так, вже на сторінках першого випуску ми можемо ознайомитись з порадами щодо вбрання для дітей. Інформація щодо дитячого одягу подається на прикладах зображень, де показано дітей різного віку, і по цьому зображенню детально описують їх одяг.⁸⁷ «Наряд девочки от 5-8 лет. Ситцевое полосатое платье лиловое с белым, с широкими бретелями, пояс с боку с розеткой. Петельки из черного бархатца, прикреплены к более широкой бархатке, украшают бретели»,⁸⁸ «наряд мальчика от 7-10 лет. Длинные панталоны и длинная курточка с отворотами из легкого коричневого летнего сукна, с золотистыми пуговками».⁸⁹

На сторінках журналу також розміщено багато цікавої інформації для рукодільниць, тут можна ознайомитись з прикладами вишивання, обшиття різних подушок та багато цікавої інформації з прикладами різних робіт.⁹⁰

Велика увага в журналі приділяється рукоділлю, що також є цікаво, у виданні вміщено достатню детальний опис того, як правильно змайструвати ту чи іншу річ.⁹¹

⁸⁶ Див. додаток 6.

⁸⁷ Див. додаток 7.

⁸⁸ Гоппе Г. Д. Модный свет / Санкт-Петербург. 1868 р. № 1. С. 1.

⁸⁹ Там само.

⁹⁰ Див. додаток 8.

⁹¹ Див. додаток 9.

Наступний випуск № 2 є не настільки насичений модними порадами та прикладами для вишивання, тут ми можемо побачити вже більш літературний випуск. Так, на сторінках журналу нам зустрічаються літературні розповіді, які є досить великими за своїм обсягом. Тут також можна побачити розповіді про піклування за своїми дітьми, чого також раніше не зустрічалось в інших виданнях.

*«С какою бы заботливостью не присматривала мать за своим ребенком, рано или поздно непременно наступит час, когда она с тоскливо бьющимся сердцем, будет стоять у его постели и лихорадочно горячія ручки, отрывистое дыхание, пылающія щечки маленького любимца возвестят ей о приближеніи важкой болезни».*⁹²

Проте, також у цьому номері видання не забувають і про частину модних новинок і актуальних аксесуарів, у випуску окрім літературних творів також присутній розділ «Новыя моды».⁹³ Хоч він є зовсім не великим за розміром, проте у цій частині читачів інформують про актуальність різних елементів одягу.

Також, цікавим було те, що журнал розділявся на два типи, тобто, якщо випуск № 1 був повністю присвячено моді, рукоділлю та модним новинкам для дітей, тоді випуск № 2 був набагато більше присвячений літературним творам та цікавим розповідям від автора, проте все ж були присутні невеличкі розділи про рукоділля та модні новинки. Така послідовність подачі інформації повторюється і у наступних випусках.

Варто також зазначити, що у інших виданнях які ми аналізуємо схожого поділу не було, інформація у інших журналів могла змінюватись, проте всі вони за структурою були майже однаковими. А от у журналу «Модный свет» структура значно відрізнялась за рахунок двох видів випусків.

Отже, проаналізувавши декілька найбільш популярних журналів Російської імперії, що виходили у другій половині XIX століття, можна

⁹² Гонне Г. Д. Модный свет / Санкт-Петербург. 1868 р. № 2. С. 11.

⁹³ Там само. – С. 13.

зрозуміти, що усі вони були досить схожими між собою, проте ні в одному виданні не зустрічалось абсолютно схожої інформації.

Кожне з видань було особливим по своєму і в кожному з них були свої акценти, і якщо в одному журналі дами могли зустріти цікаві наукові спостереження, то з іншого можна було узяти декілька корисних порад щодо вишивання, чи просто стежити за новинками в сфері моди та розглядати цікаві зображення аксесуарів для дам різного віку.

З кожним роком у випусках змінювалась інформація і часто змінювалась їх структура, проте деякі з журналів старались притримуватись одного стилю і вміщувати у свої випуски оновлену інформацію не додаючи якихось нових тем. Проте, такої думки дотримувались не усі видання, оскільки за деякими виданнями ми можемо замітити зміни, де з кожним випуском змінюється структура та зміст випусків.

Розділ 3.

«Жіноче питання» в контексті періодичних видань для дам XIX століття

За допомогою журналів, адресованих жінкам у Російській імперії, а саме у видань XIX століття, ми можемо спробувати розкрити «жіноче питання», яке вони так чи інакше зачіпали. Насправді, це досить логічно саме за допомогою таких журналів аналізувати «жіноче питання». Тому що, де ж як не в журналах для дам можна зрозуміти чим займались жінки того часу, що їх цікавило та, власне, яке місце у суспільстві вони займали і як до них ставились. Також тут звернемо увагу на погляди жінок щодо видань, котрі випускались для них.

В даному розділі ми постараємось зрозуміти, які саме «жіночі питання» підіймались у журналах, котрі ми аналізували вже раніше. Також постараємось зрозуміти коли саме почалось зароджуватись «жіноче питання» і коли воно стало найбільш актуальним. Саме тому в цій частині ми розглянемо окремо кожне періодичне видання і спробуємо детально проаналізувати кожне з них.

3.1 Жінки, як цільова аудиторія періодичних видань XIX століття

Впродовж XIX століття виходить достатня кількість журналів для жіночої аудиторії, які мали розважальний та повчальний характер. Нашу увагу привернули чотири періодичних видання XIX століття, які на нашу думку були найбільш змістовними та популярними серед дам.

Кожне з видань містило чи не мало корисної інформації для жінок, які могли нею користуватись як в побуті, так і в сфері моди чи задля власного розвитку. Тому не дивно, що жінкам було цікаво переглядати такі журнали, адже в них стільки корисної інформації.

Вже раніше ми аналізували видання, їх структуру та зміст, та визначили, що вони є доволі схожими між собою та мають майже однаковий зміст зі схожими назвами і хоч вони схожі, все ж автори усіх видань знаходять змогу подавати

різну інформацію, використовувати різні твори, вірші і тому подібне. Але звичайно ж у кожного автора видання є свої думки щодо структури, тому ми бачимо за оформленням, вмістом творів, інформації щодо модних новинок та загалом, поради для дам у кожному з проглянутих нами видань є цілком унікальною.

На початку XIX століття в Російській імперії видавцями періодичних видань для дам були не зовсім професіонали і основною аудиторією серед читачів модних дамських журналів було столичне дворянство.⁹⁴ Проте, вже з другої половини цього століття відбуваються зміни у видавництві і тепер видавництво набирає все більшої популярності і видавцями стають вже професіонали.⁹⁵ Також варто зауважити, що вже з кінця першої половини XIX століття видавці звертають більше уваги і на дітей, тому починають виходити журнали для дівчаток.⁹⁶

Один з таких журналів ми уже аналізували раніше, а саме видання Олександри Ішимової «Лучи», її видання стали символічними у розвитку жіночої преси та жіночої журналістики загалом. Тим самим показуючи усю важливість таких видань для жінок в плані розвитку та освіченості.⁹⁷

Набагато краще преса для жінок починає розвиватись уже з другої половини XIX століття, і якщо в першій половинні століття випускалась мала кількість періодики для дам, тоді тут уже ми можемо побачити активне формування цілих груп таких видань для жінок.⁹⁸

⁹⁴ Суровенко Н. А. Модные журналы Петербурга 1898 - 1903 годов. Наверное, закономерно, что на грани веков пристрастия и вкусы меняются особенно быстро – ... URL: <http://www.pdf.knigi-x.ru/21konferenciya/13324-1-n-surovenko-modnie-zhurnali-peterburga-1898-1903-godov-navernoe-zakonomerno-chto-grani-vekov-pristrastiya-vkusi-me.php>, (дата звернення: 20.05.2021).

⁹⁵ Там само.

⁹⁶ Соколовская Л. В. Первые женские журналы для российских читательниц (конец XVIII – первая половина XIX века). Библиосфера. 2006. № 2. С. 22.

⁹⁷ Там само.

⁹⁸ Азизбекова Н. С. Становление и развитие женских журналов в России, этимологический аспект. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/stanovlenie-i-razvitie-zhenskih-zhurnalov-v-rossii-etimologicheskiiy-aspekt/viewer>, (дата звернення: 20.10. 2020).

*Женские журналы были выгодным коммерческим предприятием. Они носили универсальный характер, в них публиковались тексты на различные темы: от новинок литературы, до советов по домоводству, печатались парижские модные гравюры. Со второй половины XIX века многие именитые российские художники иллюстрировали журналы мод*⁹⁹

Власне, ми можемо сказати, що основною метою жіночої преси було зосередження на головних жіночих темах, таких як домогосподарство, рукоділля, виховання дітей та мода. «Общая направленность журналов для женщин того времени – «чувствительная» литература, дом, семья, быт, рукоделие, мода. Издатели стремились помогать женщине в воспитании детей, в создании радушной атмосферы в семье...».¹⁰⁰

Варто відмітити, що саме у другій половині XIX століття можна простежити розвиток та розширення аудиторії читачів періодичних видань для жінок. А також, розвиток у самій структурі цих видань.¹⁰¹

*Більшість із літературних, громадсько-літературних та педагогічних журналів не набули великої популярності на противагу модним та рукоділним виданням. Із півсотні журналів, розрахованих на жінок-читачів, половину складали останні. Саме модні видання виявились комерційно вигідною справою.*¹⁰²

Розвиток цих модних журналів для дам становив велику конкуренцію іншим виданням, оскільки саме журнали про моду були на той момент були найбільш актуальними. Доречно виділити й те, що така популярність модних видань вказувала на певні зрушення у суспільстві.¹⁰³

Ці журнали були для жінок чимось новим та дуже цікавим, на сторінках видань порушувались актуальні жіночі теми, які найбільше турбували дам. Саме завдяки тому, що видавці звертали увагу на такі теми як рукоділля, мода,

⁹⁹ Азизбекова Н. С. Становление и развитие женских журналов в России, этимологический аспект. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/stanovlenie-i-razvitie-zhenskih-zhurnalov-v-rossii-etimologicheskii-aspekt/viewer>, (дата звернення: 20.10. 2020).

¹⁰⁰ Соколовская Л. В. Первые женские журналы для российских читательниц (конец XVIII – первая половина XIX века). Библиосфера. 2006. № 2. С. 22.

¹⁰¹ Філіпенко Л. В. Ідейні жіночі журнали в Російській імперії початку XX століття: Становлення та еволюція. Харків, 2014. С. 43.

¹⁰² Там само.

¹⁰³ Там само. С. 45.

література та тому подібне, ці журнали були такими доцільними для них. Все більше читаючи подібні видання, жінки могли розширювати свій світогляд і тим самим їм потрібна була все новіша інформація, саме тому авторам видань потрібно було розвиватись і виносити на обговорення все більш серйозні теми.¹⁰⁴

Тому на сторінках деяких видань можна було зустріти інформацію про роздуми авторів щодо статусу жінки у суспільстві та схожі теми, проте варто звернути увагу на те, що до таких роздумів автори видань вдавались доволі рідко.

Як ми вже вказували раніше, друга половина XIX століття стала періодом розвитку жіночої літератури, тому такі видання набирали більш професійного оберту. В цих умовах, жінки отримували можливість проявляти себе у журналістській справі та самостійно займатись видавничою справою.¹⁰⁵

*У другій половині XIX ст. понад 130 жінок були видавцями та редакторами періодичних видань. Цілком зрозуміло, що проникнення жінок до журналістської справи розпочалось через журнали мод. Згодом жінки починають співпрацювати із найрізноманітнішими за своїм змістом журналами...*¹⁰⁶

Отже, варто відмітити те, що з початку XIX століття хоч і малою, проте головною аудиторією періодичних видань для жінок були аристократки. Проте, з часом категорія читачок змінювалась та кількісно зростала, у них з'являлись нові потреби, тому виданням доводилось розкривати все нові та більш важливі теми для жінок.

3.2 Головні аспекти «жіночого питання» у виданнях XIX століття

«Жіноче питання» яке виникає уже у другій половині XIX століття показує те, що самосвідомість жінки змінюється. Власне, можна сказати, що саме

¹⁰⁴ Філіпенко Л. В. Ідейні жіночі журнали в Російській імперії початку XX століття: Становлення та еволюція. Харків, 2014. С. 46.

¹⁰⁵ Там само.

¹⁰⁶ Там само.

видання які ми аналізуємо і вплинули на свідомість жінки в російському суспільстві.¹⁰⁷

*Становление женского вопроса является свидетельством роста самосознания женщин, усвоения ими передовых идей своего времени, превращения тенденции зарождающегося женского движения в фактор общественной жизни*¹⁰⁸

Поява жіночого питання означала зрушення у свідомості суспільства як у духовній, так і у культурній сферах. Завдяки цьому жінка і її роль у суспільстві починає ставати все більш помітною.¹⁰⁹

«Жіноче питання» також зіграло важливу роль у розвитку жіночої преси. Як ми вже згадували, через бажання жінок пізнавати все більше, авторам видань доводилось шукати нові теми для обговорень. Досить велика кількість жінок починають брати активну участь в розвитку жіночої преси і обговоренні «жіночого питання». Тому, можна сказати, що воно мало велике значення у еволюції жіночої преси.¹¹⁰

Важливо відмітити й те, що в середині XIX століття через розвиток журналістики і під впливом різних економічних та політичних чинників в жіночій пресі відбуваються важливі зміни, які власне і вплинули на подальший розвиток «жіночого питання».¹¹¹ Тому, це також вплинуло на формування та розвиток періодичних видань для жінок. В цей час актуальним стає новий образ жінки, яка є освіченою, самостійною та розумною. Перед виданням жіночих журналів відкривалось нове завдання – зміна менталітету читачки. «Пропаганда ценностей женского движения, консолидация женщин, призыв

¹⁰⁷ Костюкевич Л. П. Женский вопрос в русской философии и общественной мысли: I половина XIX века: дис. канд. філоф. наук. Мурманск, 2003. С. 24.

¹⁰⁸ Там само.

¹⁰⁹ Соколовская Л. В. Первые женские журналы для российских читательниц (конец XVIII – первая половина XIX века). Библиосфера. 2006. № 2. С. 21.

¹¹⁰ Митрохина К. Российские журналы для женской аудитории в 1859-1862 годах: специфика к общественной тематике. Вестник РУДН. 2009. № 4. С. 118.

¹¹¹ Колумийцева Е. Ю. Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-missiya-otechestvennyh-zhenskih-zhurnalov-xix-veka> (дата звернення: 19.10.2021).

их к активной гражданской позиции».¹¹² Власне, в цьому і були основні завдання, які ставили перед собою видання.

Варто згадати також і про те, що уже в другій половині століття видання вже не так сильно опираються лише на моду чи поетичні твори, як ми вже згадували видання починають змінювати структуру журналів за рахунок нових потреб своєї аудиторії. Тому, тепер виданням було важливо звертати увагу не лише на виховні процеси, але і на ті, що розвивали жінку як особистість. Ми вже говорили про те, що журнали, що виходили на початку століття були створені для того, аби по більшій мірі навчати жінку рукоділлю, прибиранню чи вихованню дітей.¹¹³

Увагу більше звертали вже на жіночу освіту, на статус жінки у суспільстві чи загалом, зачіпались теми жіночого руху, про який інформації на сторінках видань ставало все більше, порушувались теми праці жінки та інше.¹¹⁴ З поміж таких можна виділити журнал «Рассвет», який виходив з 1859 по 1862 роки, також до такої періодики можна віднести журнал «Друг женщины» (1882-1884 рр.) і, власне, видання що ми аналізуємо, а саме «Модный магазин» (1862-188 рр.).¹¹⁵ Але, варто зауважити, що не відразу передплатниці жіночих журналів акцентували увагу саме на цих проблемах, все таки, більша частина читацької аудиторії звертала увагу саме на розважальну частину журналу.¹¹⁶

В уявленні більшості груп населення Російської імперії «жіноче питання» пояснювалось як падіння жіночої моралі, в чому, власне, вбачали проблему. Також другою причиною вважалось і те, що жінки бажали відігравати важливу

¹¹² Коломийцева Е. Ю. Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-missiya-otechestvennyh-zhenskih-zhurnalov-xix-veka> (дата звернення: 19.10.2021).

¹¹³ Філіпенко Л. В. Ідейні жіночі журнали в Російській імперії початку XX століття: Становлення та еволюція. Харків, 2014. С. 35.

¹¹⁴ Коломийцева Е. Ю. Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-missiya-otechestvennyh-zhenskih-zhurnalov-xix-veka> (дата звернення: 19.10.2021).

¹¹⁵ Там само.

¹¹⁶ Там само.

роль у суспільному житті, тобто вони бажали бути на рівні з чоловіками, належати до освіченого класу населення.¹¹⁷

Зародження та розвиток «жіночого питання» вироблявся у темах, які хвилювали жінок, тобто у темах вільної особистості, рівності у правах, освіти. «Эти идеи, вырабатываемые в либеральных интеллигентских кругах российского общества, подрывали базовые ценности и нормы традиционного общества».¹¹⁸ Через поширення ідеї вільної особистості та побудови нових норм жіночності, у другій половині XIX століття виникає дискусія, яка власне і була спричинена цими ідеями та темами на які все частіше починають акцентувати увагу. Тому саме в цей період і зароджується така тема, як «жіноче питання».¹¹⁹

Это был принципиальный шаг в процессе демократизации общества и проходил он болезненно. Инновационное поведение части российских женщин, их претензии на «другую жизнь» поддерживали высокий градус дискуссии. Практически все современники отмечали ее массовый и ожесточенный характер¹²⁰

Початком активного обговорення «жіночого питання» більшість авторів вважають 1850-ті роки XIX століття, і першими, хто почав обговорення цієї теми були чоловіки, а саме представники інтелігенції. Проте, варто зауважити, що саме формування такої теми, як «жіноче питання» розпочалось ще у 1840-х роках того ж століття. Ця тема, головним чином, починалась з питання про справедливість у відношенні щодо жінки.¹²¹ І, власне, цю ідею справедливості можна було прослідковувати впродовж усього часу існування цього питання.

Отже, підводячи підсумки ми можемо сказати, що у першій половині XIX століття «жіноче питання» майже не було актуальним, журнали тільки починали розвиватись і першочергово видавництво мало на меті нести

¹¹⁷ Юкина И. И. Русский феминизм как вызов современности. Внешние факторы генезиса женского движения. Санкт- Петербург, 2007. С. 61.

¹¹⁸ Там само. С. 63.

¹¹⁹ Там само.

¹²⁰ Там само.

¹²¹ Там само. С. 64.

розважальний характер у свої журнали. Тому, більша увага приділялась саме розважальній літературі, вихованню жінки, як матері, домогосподарці та тому подібне.

Проте, же з середини століття інтереси жінки змінюються, вони хочуть розвиватись та бути на рівні з чоловіками, тому тема рівності та освіти стає на перший план. І, власне, виникає таке поняття як «жіноче питання», яке починає доволі стрімко розвиватись. На його розвиток та актуальність також впливає піднесення журналістики, а саме жіночої преси. Все більше жінок долучаються до видавництва журналів, тому на сторінках періодичних видань для жінок все частіше з'являються актуальні для них теми рівності, освіти та статусу жінки у суспільстві.

3.3 Висвітлення «жіночого питання» на сторінках жіночих журналів

Журнали для жінок що ми аналізуємо випускались як у першій половині XIX століття так і у другій, тому, зрозуміло, що висвітлення «жіночого питання» було не у всіх виданнях, що ми розглядаємо. Оскільки, як було згадано раніше, ця тема ставала актуальною та розвивалась лише з початком середини століття. А тому, видання що виходили до другої половини XIX століття не акцентували увагу на таких жіночих потребах, як освіта, рівність, праця і тому подібне.

Одним з таких журналів був «Дамский журнал» князя Петра Шалікова, який ніяким чином не торкався згаданих тем. Журнал випускався у першій половині XIX століття (1823-1833 рр.),¹²² і оскільки ще тоді у жінок не виникало запитів на такі теми, у видавництва не було потреби писати про це у випусках. Тому видання акцентувало увагу лише на літературних творах та моді.

¹²² Шаликов П. И. Дамский журнал / Москва. 1823-1833 р.

Наступний журнал що ми аналізували, а саме «Лучи» під видавництвом Олександри Ішимової (1850-1860-ті рр.)¹²³ також не зачіпав теми які ми описували раніше. Хоча журнал виходив починаючи з другої половини ХІХ століття, а саме починаючи з 1850-го року, проте видання також не акцентувало уваги щодо «жіночого питання». Скоріш за все це було пов'язано з тим, що головною аудиторією цього видання були зовсім юні дівчата, і тому журнал звертав увагу саме на теми розвитку та виховання.¹²⁴

Два наступні видання «Модный магазин» (1862-1883)¹²⁵ та «Модный свет» (1868-1883)¹²⁶ були більш цікавими для читацької аудиторії. Якщо перші два видання, які ми аналізували ніяким чином не зачіпали теми «жіночого питання» оскільки один виходив ще до періоду, коли ця тема набуває актуальності, а для іншого була характерна інша аудиторія дівчат, яка не прагнула до вивчення цієї теми. Тоді видання «Модный магазин», яке виходило саме в час, коли актуальність цієї теми була на досить високому рівні, і у своїх випусках видавець робить акцент саме на важливих темах «жіночого питання».

Так, вже у випуску за 1862 рік під номером 6, ми можемо ознайомитись з статтею під назвою «Женщины».¹²⁷ У цій статті мова йде про рівність між чоловіком та жінкою, також про значення жінки у суспільстві та її важливість.

*Мы еще находимся в таком состоянии варварства и борьбы, что принимаем за два – то, что, в сущности, составляет одно: Мужчины и женщины враждуют между собой, изучают, судят, осуждают друг друга, как будто они разных народов, как будто им суждено вечно враждовать, недоверять, хитрить...*¹²⁸

¹²³ Ішимова А. О. Лучи, Санкт-Петербург. 1850-1860 рр.

¹²⁴ Соколовская Л. В. Первые женские журналы для российских читательниц (конец XVIII – первая половина XIX века). Библиосфера. 2006. № 2. С. 22.

¹²⁵ Вейнберг П. И. Модный магазин / Санкт-Петербург. 1862-1883 рр.

¹²⁶ Гонне Г. Д. Модный свет / Санкт-Петербург. 1868-1883 рр.

¹²⁷ Вейнберг П. И. Модный магазин / Санкт-Петербург. 1862 р. № 1. С. 6.

¹²⁸ Там само.

Перша стаття на цю тему була не великою, і як зазначив у примітках видавець журналу «теперь так всех занимает вопрос о женщинах, что мы считаем не лишним познакомить наших читателей с воззрениями на этот предмет одного из известнейших современных публицистов».¹²⁹

У випуску № 3 журналу «Модный магазин», ми також можемо ознайомитись з цікавою статтею на тему жіночої освіти, тут мова йде про можливість допускати жінок до навчання. А саме про університет св. Володимира, де йдеться про засідання цього університету на якому поставало питання: «могут ли вообще лица женского пола быть допускаемы к слушанию университетских лекций, совместно со студентами, и по всем ли факультетам?».¹³⁰

Також ми можемо ознайомитись зі ще однією цікавою статтею на тему «Эманципация женщин в России».¹³¹ «Влиятельные люди обратили внимание на недостаточность образования русских женщин; развить свои умственные способности наравне с мужчинами, сознать, таким образом, свои силы, понять назначение человека и стремиться к общественной пользе».¹³² Журнал «Модный свет» хоч і виходив майже в один і той самий час (перший випускався починаючи з 1868 року¹³³, другий з 1862-го року¹³⁴) і був схожим за змістом з виданням «Модный магазин», проте аналізуючи його, ми не зустріли там актуальних тем, які були б характерними для «жіночого питання». Автор цього видання акцентував увагу лише на модному одязі для жінок та дітей, літературних творах та порадах щодо рукоділля.

Отже, тут можна сказати, що деякі з видань, що ми аналізували не потрапляли під вплив формування та розгортання актуального в середині XIX

¹²⁹ Вейнберг П. И. Модный магазин / Санкт-Петербург. 1862 р. № 1. С. 6.

¹³⁰ Там само. С. 62.

¹³¹ Вейнберг П. И. Модный магазин / Санкт-Петербург. 1862 р. № 7. С. 160.

¹³² Там само.

¹³³ Гонне Г. Д. Модный свет / Санкт-Петербург. 1868 р.

¹³⁴ Вейнберг П. И. Модный магазин / Санкт-Петербург. 1862 р. № 7. С. 160.

століття «жіночого питання». Серед таких ми згадували «Дамский журнал», «Лучі» та «Модный свет», проте журнал «Модный магазин», який власне випускали саме в період актуальності цієї теми, в деяких випусках звертав увагу на серйозні теми. Серед них ми можемо виділити такі теми, як потреба у освіті для жінок, рівності у правах чоловіка і жінки та місце жінки у суспільстві.

Тому, серед журналів, які потрапляють під наш аналіз, ми можемо виділити лише одне видання, що брало участь у висвітленні проблем, що порушувались у темі «жіночого питання», а саме видання «Модный магазин».

Висновки

У Російській імперії XIX століття відіграло важливу роль у формуванні та розвитку періодичних видань для жіночої аудиторії. А також впродовж століття формується важливе для суспільства «жіноче питання», яке торкалось саме жіночої частини населення.

Журнали, що випускались у першій половині століття не мали великої популярності, оскільки жінка в цей період ще не мала на меті самовдосконалюватись та розвиватись. Головною метою для жінки початку XIX було виховання дітей та виконання домашніх обов'язків. Проте, вже до середини зазначеного періоду у свідомості жінки починає зароджуватись бажання розвивались та вдосконалюватись, саме в цей час і формується «жіноче питання», котре торкалось найбільш важливих тем, які турбували жінку цього часу.

Періодичні видання впродовж усього століття набували все більшої актуальності. У першій половині XIX століття це були видання, які мали розважальний характер, і були націлені на малу читацьку аудиторію, а саме на жінок-аристократок, основним таким виданням можна вважати «Дамский журнал» князя Шаликова, який ми аналізували, також відомі такі видання, як «Библиотека для чтения», «Современник», такі журнали початку століття в більшій мірі були розважальними. Але, з середини століття у видавництві журналів відбуваються важливі зміни, які вплинули на структуру та зміст наступних видань.

В цей час виходять все більше нових видань, це було зумовлено також й тим, що відбулись зміни у журналістиці, а саме у сфері жіночої преси. У виданнях починає працювати велика кількість жінок, і власне, це також вплинуло на структуру подальших випусків.

Так, друга половина століття стає періодом піднесення періодичних видань для жіночої аудиторії. На сторінках журналів з'являється все більш цікава

інформація для читачок, яка має уже не лише розважальний характер, але і виховний та повчальний. До таких журналів ми можемо віднести «Лучи» та журнал «Звездочка», ці видання були призначені для дівчат і тут можна було зустріти цікаву інформацію на історичні та наукові теми. У випусках можна було ознайомитись з літературними творами та поемами, також вивчити нові схеми для вишивання.

І ще однією досить актуальною темою серед жінок стала мода. Більшість видань, а саме тут можна виділити той самий «Дамский журнал», про який ми вже згадували раніше, для цієї теми було виділено окремий розділ, де розміщували зображення дам у пишному вбрані та детально описували, елементи одягу на зображенні. Також, до видань, які акцентували увагу на моді можна віднести журнал «Модный свет», це видання акцентувало увагу на моді, тому на багатьох сторінках випусків можна було розглядати велику кількість зображень дам в модному одязі. Використовували цю тему та робили окремі розділи, де розміщували інформацію про актуальні модні новинки, варто відмітити й те, що видання звертали увагу не лише на дорослу жіночу аудиторію.

Журнал «Модный свет» достатньо уваги приділяв молодим дівчаткам, і для них також розміщувались цікаві модні новинки поділені на категорії за різним віком. Журнали були наповнені зображеннями дам в модному вбрані.

Загалом, варто сказати, що до середини XIX століття жіночі журнали стають все більш актуальними. Та сама їх структура змінюється відповідно до запитів аудиторії. Проте, також можна відмітити й те, що після аналізу найбільш актуальних періодичних видань для жінок, ми прийшли до висновку, що найчастіше, за структурою та змістом видання були доволі схожими.

Переважно схожість була саме у структурі цих видань, тобто у кожному з аналізованих нами журналів можна було зустріти схожі теми, а саме література, розділи про науку, розділи про моду та рукоділля. Але, хоча і

структура була схожою, все ж інформація у журналах не повторювалась, через що ми можемо вважати, що кожне видання мало свій характер, і по різному подавали важливу для жінок інформацію. Також, варто відмітити й те, що журнали, які випускались впродовж тривалого періоду намагались не змінювати структуру і підтримувати один стиль, тут варто виділити «Дамский журнал», структура якого залишалась незмінною, до таких видань також можна віднести журнал «Лучи», який за своєю структурою теж не змінився.

Друга половина XIX століття стала важливим періодом для жінки, оскільки саме в цей час формується «жіноче питання». Причиною зверненням жінок до цієї теми варто вважати жіночі журнали, оскільки саме завдяки цим виданням жінка стає все більш освіченою та прагне до розвитку. Власне, поширення «жіночого питання» також вплинуло на розвиток жіночої преси, тому що виникали нові теми для обговорення, які видавці публікували на сторінках журналів. «Жіноче питання» торкалось таких тем, як рівність у правах та можливість здобувати освіту, тому деякі з журналів беруть до уваги саме ці теми, та на сторінка випусків ведуться обговорення. Одним з найцікавіших таких видань варто вважати «Модный магазин», майже у кожному виданні зверталась увага на актуальні жіночі проблеми (жіноча освіта, саморозвиток, рівність у правах).

Отже, можна сказати, що інтереси жінок змінюються з середини століття під впливом періодичних видань, де вони були їх головною аудиторією. Тому, надалі у жінки виникає потреба у саморозвитку, що також стало однією з причин формування «жіночого питання». Іншою причиною також можна вважати розвиток жіночої преси, жінки беруть активну участь у видавництвах, в наслідок чого на сторінках періодичних видань «жіноче питання» стає все більш актуальним.

Список використаних джерел та літератури

Джерела

Періодика

1. *Гонне Г. Д.* Модный свет, Санкт-Петербург. 1868. № 1, 2, 5, 7.
2. *Гонне Г. Д.* Модный свет, Санкт-Петербург. 1870. № 1, 2, 3.
3. *Вейнберг П. И.* Модный магазин, Санкт-Петербург. 1862. № 1, 7.
4. *Вейнберг П. И.* Модный магазин, Санкт-Петербург. 1863. № 1, 2.
5. *Вейнберг П. И.* Модный магазин, Санкт-Петербург. 1863. № 1
6. *Ишимова А. О.* Лучи, Санкт-Петербург. 1852. Т. 5, № 1, 3.
7. *Ишимова А. О.* Лучи, Санкт-Петербург. 1854. Т. 9, № 1.
8. *Ишимова А. О.* Лучи, Санкт-Петербург. 1852. Т. 10, № 1.
9. *Шаликов П. И.* Дамский журнал, Москва. 1830. Ч. 29. № 2, 3, 4, 5.
10. *Шаликов П. И.* Дамский журнал, Москва. 1830. Ч. 30. № 14, 15.
11. *Шаликов П. И.* Дамский журнал, Москва. 1832. Ч. 37. № 1, 2.

Література

Монографії та статті

1. *Акуленко В. І.* Тематическое разнообразие «женского журнала» как отражение социокультурных процессов в России. Издательство Томского университета. Томск, 2014.
2. *Костюкевич Л. П.* Женский вопрос в русской философии и общественной мысли: I половина XIX века: дис. канд. філоф. наук. Мурманск, 2003. С. 4-25.
3. *Костюкевич Л. П.* Женская эмансипация – дело самих женщин: Идеи 30-40-х годов XIX века. Человек. Общество. Государство: Сборник научных статей. НИЦ «Пазори». Мурманск. 1997. Вип. 1, Ч. 1.
4. *Митрохина К. Л.* Эволюция и питология российской женской прессы в 1779-1861 гг.: автореф. дис. кан. філоф. наук 10.01.10. Москва, 2007. 18 с.

5. *Митрохина К. Л.* Российские журналы для женской аудитории в 1859-1862 годах: специфика к общественной тематике. Вестник РУДН. 2009. № 4. С. 117-123
6. *Пензина О. В.* Женская проза второй половины XIX века: гендерный аспект авторства: автореф. дис. канд. филоф. наук: 10.01.01. Москва, 2009. 20 с.
7. *Руан К.* Новое платье империи: история российской модной индустрии. Модная пресса в царской России. Новое литературное обозрение. Москва, 2011. 416 с.
8. *Соколовская Л. В.* Первые женские журналы для российских читательниц (конец XVIII первая половина XIX века). Библиосфера. 2006. № 2. С. 18-22.
9. *Смеюха В. В.* Трансформация функциональных особенностей женских журналов в историческом контексте. Вестник. 2011. № 1. С. 53-58.
10. *Стайс Р.* Женское освободительное движение в России. Феминизм, нигилизм и большевизм 1860-1930. РОССПЭН. Москва, 2004. 616 с.
11. *Філіпенко Л. В.* Ідейні жіночі журнали в Російській імперії початку XX століття: Становлення та еволюція. Харків, 2014. 367 с.
12. *Філіпенко Л.* Російські жіночі журнали початку XX століття: розмаїття типів та напрямів. Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: збірник наукових праць. Вип. 14. Харків, 2011. С. 307-316.
13. *Юкина И. И.* Русский феминизм как вызов современности. Внешние факторы генезиса женского движения. Санкт- Петербург: Алетейя, 2007. 544 с.

Електронні ресурси

1. *Айвазова С. Г.* Русские женщины в лабиринте равноправия. URL: http://www.owl.ru/win/books/rw/o1_2.htm (дата звернення: 22.05. 2021).
2. *Азизбекова Н. С., Антонова В.* Становление и развитие женских журналов в России, этимологический аспект. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/stanovlenie-i-razvitie-zhenskih-zhurnalov-v-rossii-etimologicheskii-aspekt/viewer>, (дата звернення: 20.10. 2020).

3. Женская и гендерная история. Состояние и перспективы развития. URL: <http://edu.e-history.kz/ru/contents/view/421> (дата звернення: 22.05. 2021).

4. Коломийцева Е. Ю. Социальная миссия отечественных женских журналов XIX века. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-missiya-otechestvennyh-zhenskih-zhurnalov-xix-veka> (дата звернення: 19.10.2021).

5. Митрохина К. Л. Российские журналы для женской аудитории в период цензурного гнета (1830-1850 гг.) URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rossiyskie-zhurnaly-dlya-zhenskoy-auditorii-v-period-tsenzurnogo-gneta-1830-1850-e-gg/viewer>, (дата звернення 20.10.2020).

6. Рушанина Н. П. Женский вопрос в России и основные подходы к его изучению в дореволюционный период. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zhenskiy-vopros-v-rossii-i-osnovnye-podhody-k-ego-izucheniyu-v-dorevoljucionnyy-period/viewer>, (дата звернення 20. 10. 2020).

7. Севастьянова О. Русскоязычные издания о моде, выпускавшиеся в России с 1779 до 1850 годов. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/russkoyazychnye-izdaniya-o-mode-vypuskavshiesya-v-rossii-s-1779-do-1850-godov>, (дата звернення 19. 10. 2020).

8. Суровенко Н. А. Модные журналы Петербурга 1898 - 1903 годов. Наверное, закономерно, что на грани веков пристрастия и вкусы меняются особенно быстро – ... URL: <http://www.pdf.knigi-x.ru/21konferenciya/13324-1-n-surovenko-modnie-zhurnali-peterburga-1898-1903-godov-navernoe-zakonomerno-cto-grani-vekov-pristrastiya-vkusi-me.php>, (дата звернення: 20.05.2021).

Додатки

Додаток 1. Публікація в журналі «Дамский журнал».

Джерело: Москва, «Дамский журнал» - січень, 1830. – Вип. 4. – С. 17

Додаток 2. Публікація в журналі «Дамский журнал».

Джерело: Москва, «Дамский журнал» - січень, 1830. – Вип. 2. – С. 3

Додаток 3. Публікація в журналі «Дамский журнал».

Джерело: Москва, «Дамский журнал» - січень, 1830. – Вип. 5. – С. 81.

Додаток 4. Публікація в журналі «Дамский журнал».

Джерело: Москва, «Дамский журнал» - січень, 1832. – Вип. 3. – С. 81.

Додаток 5. Публікація в журналі «Модный журнал».

Джерело: Санкт-Петербург, «Модный журнал» - січень, 1862. – Вип. 1.

Додаток 6. Публікація в журналі «Модный свет».

Джерело: Санкт-Петербург, «Модный свет» - жовтень, 1868. – Вип. 7. – С. 52.

Додаток 7. Публікація в журналі «Модный свет».

ошнечки, спереди со складочками; вышиты ошнечки пояса. Ткань бавном состоит из выходящих по квадратам, из нити

одна изшить. вышивается зеленой, другой красной, а третий попеременно лиловой шерстью; вышивки, как видно на рисунке 10, состоят из пробирания по канву. Тамбуриными полосами сперва вяжутся вгладь тунгусским вязаньем из средней тши лиловой шерсти; накладывают 12 петель; каждая полоса сбавляется кругом ободком из мужских, попеременно: 1 плат. пет. и 1 пет. кустином; для петли кустином накладывают сперва нитку на крючок и вь подводящую крайнюю петлю проводят петлю так, как будто хотят связать 1 столбик; при кустином нитью повторения вь петля с крючка связывается вь 1 пет. на возд. и вяжут еще 1 пет. на возд. Крайний ряд состоит из мелких: вьстопов вь 4 пет. на возд. и 1 плат. пет.; платная петля вяжется из плат. пет. предыдущего тура. По узванию рис. 9 тамбуриными полосам утямляются вьдельными фигурками из отдаленных стержней березиной шерсти темно лиловой тши, темные зона и ситло лилового ангора. Подобны же фигурки показаны на рис. 7—8. Прежде чьмь отдаленны по лосм сшиты будут, вьдств, мы советуеть вьновизнолом сперва сь краем обметать. Наконець позуина отдаливается розетками из петель шерсти; по серединах розеток пуговица, вь которой прикреплена толстый шнурок вдвое соответствующей длины.

11—13. Подушка на стуль, которую можно вьшить.

Работа спицами.

Материал: Черная карская шерсть, цветная вьдств.

Наша модель вь 37 цент. длиной вь 34 цент. шириной вьсема красиво выдств на цвѣтной вьдств.

1. Нарядъ дѣвочки отъ 2—3 лѣтъ. Сѣдло голубое платье изъ кусеелитъ де лена, отдаленно голубой шелковой матеріей; поясъ съ концами изъ шелковой матеріи. Кисейная рубашечка, коротенькіе чулочки, голубые сапожки. Волоса гладко зачесаны и перевязаны голубой бархатной.

2. Нарядъ дѣвочки отъ 4—10 лѣтъ. Полосатое вьсѣнное платице розовое съ вьдств, тунгусским и корсажемъ изъ белой узорчатой кисеи; съ боковъ подобрано розовыми шелковыми бантами. Такіе же банты на плечахъ и на рукавахъ. Волоса заплетены въ двѣ длинныя косы; круглая греновая шляпка съ тирляною шиповника. Высокіе сапожки изъ золотистой кожи.

3. Нарядъ мальчика отъ 4—10 лѣтъ. Платье изъ сѣраго бавна съ высокими лангомъ, длинными рукавами и круглой вьдств; все это отдаленно серизовымъ вьсѣннымъ шелковымъ поломомъ. Сзади перерізка подобрана шелковой изветкой; концы, надувающие изъ подъ вьдств, сѣрыя вьреженные, съ серизовымъ поломомъ внизу. Шляпка отдаленно отворотами и бантами вьдств отдаленно платя; спереди соответствующій буметь. Высокіе сапожки изъ сѣрой саржи съ серизовыми вьдств.

4. Нарядъ дѣвочки отъ 7—10 лѣтъ. Длинное платье изъ сѣраго бавна съ высокими лангомъ, длинными рукавами и круглой вьдств; все это отдаленно серизовымъ вьсѣннымъ шелковымъ поломомъ. Сзади перерізка подобрана шелковой изветкой; концы, надувающие изъ подъ вьдств, сѣрыя вьреженные, съ серизовымъ поломомъ внизу. Шляпка отдаленно отворотами и бантами вьдств отдаленно платя; спереди соответствующій буметь. Высокіе сапожки изъ сѣрой саржи съ серизовыми вьдств.

5. Нарядъ мальчика отъ 7—10 лѣтъ. Платье изъ сѣраго бавна съ высокими лангомъ, длинными рукавами и круглой вьдств; все это отдаленно серизовымъ вьсѣннымъ шелковымъ поломомъ. Сзади перерізка подобрана шелковой изветкой; концы, надувающие изъ подъ вьдств, сѣрыя вьреженные, съ серизовымъ поломомъ внизу. Шляпка отдаленно отворотами и бантами вьдств отдаленно платя; спереди соответствующій буметь. Высокіе сапожки изъ сѣрой саржи съ серизовыми вьдств.

6. Нарядъ дѣвочки отъ 7—10 лѣтъ. Платье изъ сѣраго бавна съ высокими лангомъ, длинными рукавами и круглой вьдств; все это отдаленно серизовымъ вьсѣннымъ шелковымъ поломомъ. Сзади перерізка подобрана шелковой изветкой; концы, надувающие изъ подъ вьдств, сѣрыя вьреженные, съ серизовымъ поломомъ внизу. Шляпка отдаленно отворотами и бантами вьдств отдаленно платя; спереди соответствующій буметь. Высокіе сапожки изъ сѣрой саржи съ серизовыми вьдств.

7. Нарядъ мальчика отъ 7—10 лѣтъ. Платье изъ сѣраго бавна съ высокими лангомъ, длинными рукавами и круглой вьдств; все это отдаленно серизовымъ вьсѣннымъ шелковымъ поломомъ. Сзади перерізка подобрана шелковой изветкой; концы, надувающие изъ подъ вьдств, сѣрыя вьреженные, съ серизовымъ поломомъ внизу. Шляпка отдаленно отворотами и бантами вьдств отдаленно платя; спереди соответствующій буметь. Высокіе сапожки изъ сѣрой саржи съ серизовыми вьдств.

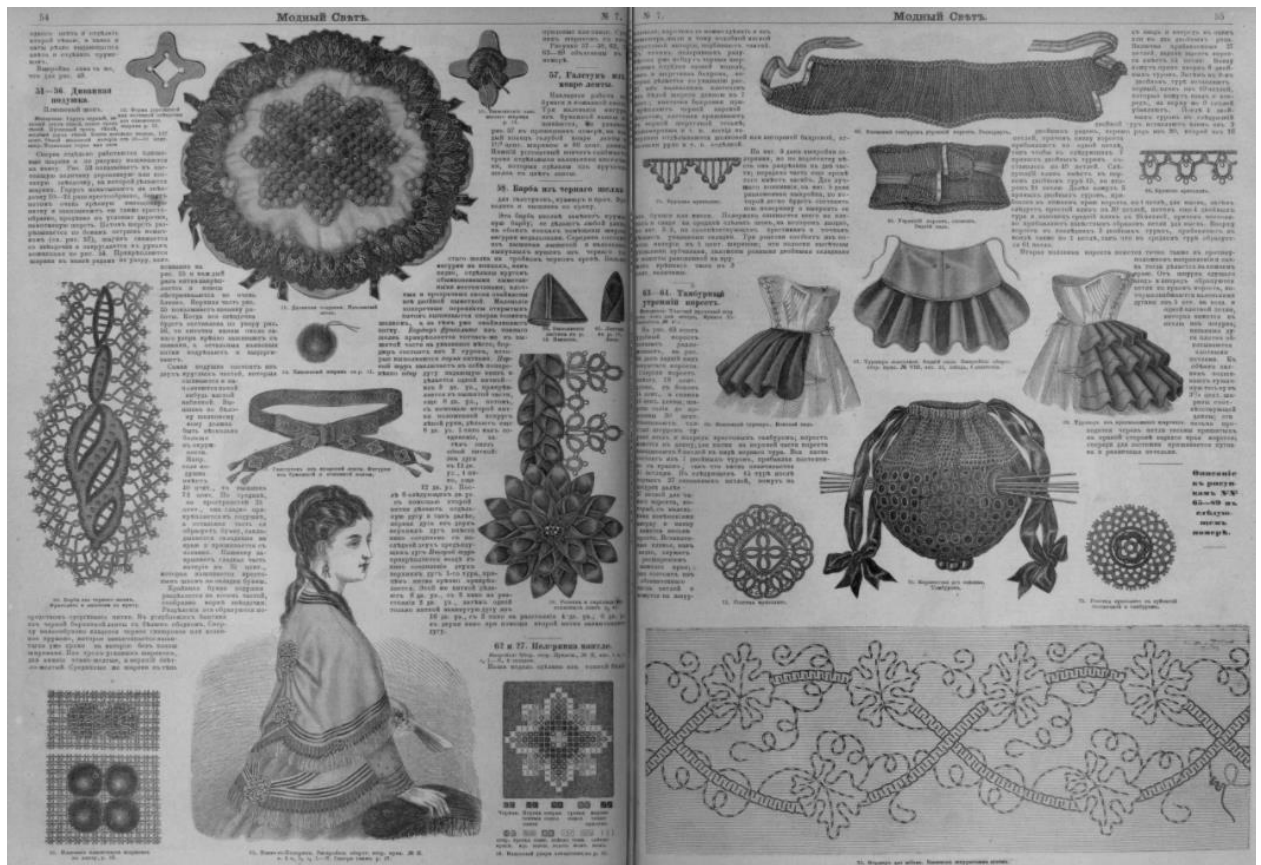
8. Нарядъ дѣвочки отъ 7—10 лѣтъ. Платье изъ сѣраго бавна съ высокими лангомъ, длинными рукавами и круглой вьдств; все это отдаленно серизовымъ вьсѣннымъ шелковымъ поломомъ. Сзади перерізка подобрана шелковой изветкой; концы, надувающие изъ подъ вьдств, сѣрыя вьреженные, съ серизовымъ поломомъ внизу. Шляпка отдаленно отворотами и бантами вьдств отдаленно платя; спереди соответствующій буметь. Высокіе сапожки изъ сѣрой саржи съ серизовыми вьдств.

9. Нарядъ мальчика отъ 7—10 лѣтъ. Платье изъ сѣраго бавна съ высокими лангомъ, длинными рукавами и круглой вьдств; все это отдаленно серизовымъ вьсѣннымъ шелковымъ поломомъ. Сзади перерізка подобрана шелковой изветкой; концы, надувающие изъ подъ вьдств, сѣрыя вьреженные, съ серизовымъ поломомъ внизу. Шляпка отдаленно отворотами и бантами вьдств отдаленно платя; спереди соответствующій буметь. Высокіе сапожки изъ сѣрой саржи съ серизовыми вьдств.

10. Нарядъ дѣвочки отъ 7—10 лѣтъ. Платье изъ сѣраго бавна съ высокими лангомъ, длинными рукавами и круглой вьдств; все это отдаленно серизовымъ вьсѣннымъ шелковымъ поломомъ. Сзади перерізка подобрана шелковой изветкой; концы, надувающие изъ подъ вьдств, сѣрыя вьреженные, съ серизовымъ поломомъ внизу. Шляпка отдаленно отворотами и бантами вьдств отдаленно платя; спереди соответствующій буметь. Высокіе сапожки изъ сѣрой саржи съ серизовыми вьдств.

Джерело: Санкт-Петербург, «Модный свет» -вересень, 1868. – Вип. 1. – С. 1.

Додаток 9. Публікація в журналі «Модный свет».

Джерело: Санкт-Петербург, «Модный свет» - жовтень, 1868. – Вип. 7. – С. 54-55.